

Durdu Mehmet Burak, "Atatürk'ün Adana, Türk Ocağı Kürkçüler Köyü İlkokulu Muallimi Mahmut Nedim Bey'e Yardımı", *Karadeniz Araştırmaları*, Sayı: 15, Güz 2007, s.169-180.

ATATÜRK'ÜN ADANA, TÜRK OCAĞI KÜRKÇÜLER KÖYÜ İLKOKULU MUALLİMİ MAHMUT NEDİM BEYE YARDIMI

Durdu Mehmet Burak*

Özet

Mahmut Nedim Adana'nın Kürkçüler köyündeki ilkokulda dört yıldan fazla öğretmenlik yapmıştır. Ne yazık ki Kürkçüler köyündeki ilkokuldaki eğitim ve öğretime son verildi. İlkokul kapatılarak Mahmut Nedim'in de görevine süresiz olarak son verildi. Mahmut Nedim "Turkish Homeland" Türk Ocağı'nın kapatılmasıyla sadece işini kaybetmedi aynı zamanda on beş aylık maaşını da alamadı.

Mahmut Nedim Bey 640 Lira alacağı için devletin kurum ve kuruluşlarına çok sayıda dilekçeler ve özel mektuplar göndermesine rağmen kısa süre içerisinde müspet bir cevap alamadı.

Mahmut Nedim en son çare olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, Türk'ün gerçek babası, eşsiz lider Gazî Mustafa Kemal Atatürk'e özel bir mektup gönderdi. Mektup anında itibar görüp Gazî Mustafa Kemal Atatürk adına gerekli işlemin yapılması için ivedi olarak cevaplandırıldı. Nitekim uzun bürokratik bir işlemten sonra Mahmut Nedim'in talep ettiği paranın yarısı ilk mektubun yazıldığı 18. 09.1932 tarihinden üç yıldan daha fazla bir süre sonra 18 Kasım 1935 tarihinde ödendi.

Konu insan hakları ve demokrasi açısından son derece önemlidir. Atatürk dönemi gerçek demokrasinin, adaletin, insan haklarına ve demokrasiye saygının en fazla rağbet gördüğü ve Türkiye sınırları içerisinde kesinlikle haksızlığa, yolsuzluğa göz yumulmadığı insana inanca değer verildiği bir dönemdir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, "Türk Ocağı", Öğretmen, Türkiye

* Yrd. Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Kırşehir / Türkiye, dmburak@gazi.edu.tr.

Giriş

1911 ve 1918 yılları arasındaki Balkan savaşları ve hemen onun arkasından gelen I. Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu'nu ekonomik, siyasi, sosyal ve askeri bakımdan olumsuz yönde etkilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu Birinci Dünya Savaşı sonunda mağlup devletler yanında yer almasıyla Anadolu ve havalisi, galip İtilaf Devletleri arasında paylaşılmıştır. 1919-1922 yılları arasında Anadolu'da aralıksız devam eden Milli Mücadele Savaşı, ulu önder Mustafa Kemal Atatürk ve O'nun güzide kahraman, fedakâr silah arkadaşları ile mümtaz Anadolu halkının kararlı ve yürekli yiğitçe çarpışmaları neticesinde, mücadele başarıyla sonuçlanmış ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur¹.

Ulu önder, eşsiz kahraman Atatürk 25 Ağustos 1924 tarihinde Öğretmenler Birliği Genel Kurultayını Ankara'da toplamış ve öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmasında eğitimin önemine değinerek bir ülkenin başarıya ulaşmasının ancak iyi bir eğitimle mümkün olabileceğini vurgulamış ve yine öğretmenlere²: "...Cumhuriyet sizden "fikri hür, vicdani hür" kuşaklar ister..." demiştir.

Cumhuriyetimizin ilk yıllarında okuma yazma oranı son derece düşüktü. On üç milyon nüfusun ancak yüzde onu okuma yazma bilmekteydi³. Nüfusun yüzde doksanının okuma-yazma bilmemesi ve özellikle Anadolu halkının çoğunlukta olması zamanın idarecilerini çare aramaya mecbur etmiştir.

Osmanlı'dan kalan Türk Ocakları, Cumhuriyet Döneminde halkın eğitiminde öncülük etmiştir. Türk Ocakları ilk kez Cenevre'de bulunan Türkler tarafından kurulmuş, daha sonra İstanbul'da bir şubesi açılmıştır⁴. Bu ocaklar ülkemizde aydınlar tarafından kurulmuş, çok sayıda aydın, devlet adamı yetişmesinde ve Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında rehberlik etmiştir.

Türk Ocakları 3 Temmuz 1911 tarihinde fiilen, 25 Mart 1912'de resmen kurulmuştur⁵. Türk Ocaklarının hedefi Osmanlı İmparatorluğunu yıkılmaktan kurtarmaktır. Bu düşünce Tanzimat Fermanı'nın dünya kamuoyuna ilan edilmesinden sonra ortaya çıkmış bir fikir akımıdır⁶.

Türk Ocakları 18 Mayıs 1913'te Hamdullah Suphi Tanrıöver'in başkan seçilmesi ile büyük bir canlılık içine girmiştir. Balkan felaketinin yarattığı şok, Türk aydınları ve gençliğinde bir ümit ve azim doğurmuş, imparatorluk içinde Türklüğe dönüşü hızlandırmıştır.

Türk Ocakları üyelerinin, Serbest Fırka'nın kuruluşundan sonra Cumhuriyet Halk Fırkası ile ortak hareket etme kararına aykırı davranmalarını ve Ocak

¹ Roderic H Davison, *Kısa Türkiye Tarihi* (Çev. D. Mehmet Burak), Babil yayınları, Ankara 2004, s.5.

² Vasfi Bingöl, *Atatürk'ün Milli Eğitiminizle İlgili Düşünce ve İstekleri*, İstanbul 1993, s.31.

³ Yahya Kemal Kaya, *İnsan Yetiştirme Düzenimiz*, Ankara 1981, s.81.

⁴ *Halkevlerinin Doğuşu 19 Şubat 1932 Açılışın İlk Haftası*, Halkevi Genel Merkezi Yayınları, Ankara 1971, s.7. Enver Behnan Şapolyo, "Atatürk ve Halkevleri", Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, Ankara 1974, s.66.

⁵ Türkler "Türk Ocakları" Cilt1,s.146,149,151, Cilt 14, s.825, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

⁶ M. Fuad Köprülü, "Halkevlerinin İctimai Rolü", *Ülkü*, Sayı 84, 1940, s.482.

tüzüğünde bulunan; "Ocaklılar, fırka siyasetle uğraşmazlar ve hiç kimse Ocakları siyasi çıkarları için kullanamazlar" maddesini dikkate almamışlardır. Türk Ocakları, kendi nizamnamelerine uygun hareket etmediklerinden dolayı 1931 yılında kapatılmıştır. Türk Ocakları kapatılıncaya kadar; konferans, müsamere, konser, ders, kurs, okul, yayın, kütüphane, spor, sergi, radyo, sinema, tiyatro gibi halk eğitimi faaliyetleriyle halka ulaşmaya çalışmıştır. 1931 yılında Türk Ocakları feshedildiğinde yurt çapında 257 ocak bulunmaktaydı⁷.

Türk Ocaklarının kuruluşu II. Meşrutiyet yıllarında gerçekleşmiştir. Bu girişim, Cumhuriyet Türkiye'sinin eseri değildir. Fakat Cumhuriyet Türkiye'sinde Türk Ocakları halk eğitimi çalışmalarında önemli icraatlar yapmıştır. Türk Ocaklarının kapatılmasındaki, asıl sebep; kendi tüzük ve nizamnamelerine uygun hareket etmemeleri, temel amaç ve hedeflerden uzaklaşmalarıdır.

Mahmut Nedim Bey'in Yazışmaları

Adana'nın Yamaçlı Mektebi ve kapatılan Türk Ocağı Kürkçüler Mektebi Baş Muallimi Mahmut Nedim Adana Şubesi Kürkçüler Köyü'ndeki mektepte (15) ay muallim olarak çalışmış ve maaşından 640 lira alacağı kalmıştır. Türk Ocaklarının feshedilmesi nedeniyle hem işine son verilmiş hem de geride kalan maaşını almak için defalarca ilgili kurumlara, yetkililere yazılı olarak müracaat etmiştir. Müracaat ettiği yerlerden herhangi bir müspet netice alamamıştır. Muallim Nedim, en son çareyi Türk ulusunun gerçek atası olan Mustafa Kemal Paşaya baş vurmaya zorunda kalmıştır. "Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine" diye kaleme aldığı tarihsiz dilekçesinde meramını anlatmış ve özellikle şu konulara değinmiştir⁸.

"Çok Muhterem Paşa Hazretleri:

"1. Bendeleri esas mesleğim muallim olmakla beraber memleketimin lüzum gösterdiği sıralarda ve bilbassa Millî Mücadelede yareleninceye (yaralamıncaya) kadar düşmanla çarpışan ve yine buyruğa her vakit hazır bulunan bir askerim.

2. Adana mefsub (feshedilen) Türk Ocağının Kürkçüler mektebinde çalıştığım zamana ait "640" lira alacağım müteaddit müracaatlarıma rağmen bir buçuk senedir henüz ödenilmedi bu yüzden çok sıkıntılar çektim ev eşyamdan birçoklarımı yok babasına satarak zarurî ihtiyaçlarıma ve borçlarıma harcadım.

3. Adana Ocağından Halk Fırkasına devredilen emlakın satılmasını müteakip bedellerinden alacağımı verileceği evvelce bildirilmiş iken satılan mal ve icralar Ankara'ya gönderildi.

Hayatımı istibkar ederek cephelede ve köylerde milletinin selameti ve irfanı uğrunda azim ve imanla çalışan emektar bir gencin uzun müddet sızlandırılması kudretli ve rebakar Fırkamızın tutumuna uygun görülmeceğini vicdan Alilerinde

⁷ İbrahim Karaer, *Türk Ocakları (1912-1931)* Türk Yurdu Neşriyatı, No. 7, Ankara 1992, s.18.

⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 66. 257. 2, 18.9.1932.

D. Mehmet Burak

tasdik buyuracağından emin olduğum cihetle büyük ümitlerle halimi arzı ictisar eyliyorum.

Bilvesile derin hüürmetlerimi sunarak her zaman milletine yardıma uzanan aziz ellerinizden öperim. Paşa Hazretleri”⁹.

Adana'nın Yamaçlı mektebi ve kapatılan Türk Ocağı Kürkçüler Mektebi Baş Muallimi Mahmut Nedim'in Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine hitaben kaleme aldığı yukarıdaki dilekçesi itibar görmüş ve derhal zaman geçirilmeden gereğinin yapılması amacıyla 24.10 1932 tarihinde Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Kâtipliğine havale edilmiştir.

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtiibi Umumiliği adına Erzincan Mebusu, Mahmut Nedim Bey'e gönderdiği 20.11.1932 tarihli cevabi yazısında özetle şöyle demektedir¹⁰:

“... Adana Mefsub Türk Ocağı'nın Kürkçüler köyündeki mektebinde muallimlik hizmetinize mukabil alamadığımız maaşların verilmesinden babis ile Paşa Hazretlerine yazmış olduğunuz mektup okundu.

...Mektubunuzda zikrettiğiniz gibi Adana Ocağı'nın borçları orada satılan emlak bedeli ile ödenecek değildir. Tasfiye umumidir. Her yerde satılan emlakın parası merkezde toplanacak ve satış tamam olduktan sonra biriken para ile borçlar ödenecektir. Bu iş de henüz bitmiş değildir. Geçen gün İstanbul hukukunda tahsilde bulunan kardeşiniz de bu matlubun ne zaman verileceğini sormuştu. Ona da bu mealde cevap vermek mecburiyetinde kaldık. Tasfiye bittikten sonra biz sizi haberdar ederiz.

Hürmet ve muhabbetler, efendim. Erzincan Mebusu”

Adana'nın Yamaçlı mektebi ve kapatılan Türk Ocağı Kürkçüler Mektebi Baş Muallimi Mahmut Nedim, Maarif Vekili Dr. Reşit Galip'e hitaben de bir dilekçe yazmıştır. Bu dilekçede feshedilen Türk Ocağı'nın Adana Şubesi tarafından Kürkçüler köyünde açtığı mektepte iki sene muallimlik yaparak 640 lira alacağı olduğunu belirtmiş ve bu meblağın ödenmesi için Maarif Vekâleti'nden yardım talep etmiştir.

Maarif Vekili Dr. Reşit Galip büyük bir nezaket ve özveri ile konunun ele alınıp çözüme kavuşturulması amacıyla Mahmut Nedim'in arzu ve isteklerini, Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtiibi Umumiliğine bir üst yazıyla göndermiş ve yazıda özetle şöyle demiştir¹¹:

“Mülga Türk Ocağı'nın Adana Şubesi tarafından Kürkçüler köyüne açtığı mektepte iki sene muallimlik yaparak 640 lira alacağı olan Adana Yamaçlı Muallimi Mahmut Nedim Beyden aldığım mektup sureti leffen takdim edilmiştir efendim. Maarif Vekili Dr. Reşit Galip”.

⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 20.11.1932.

¹⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 24.9.1932

¹¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 23.11.1932

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumisi Kütahya Mebusu 15. 12. 1932 tarihinde Maarif vekili Dr. Reşit Galip'in 23.11.1932 tarihli ve 92230 sayılı resmî yazısına verdiği cevabında, Adana mefsuh Türk Ocağı'nın Kürkçüler mektebi muallimliğinden alamadığı aylıklarının ödenmesini isteyen Yamaçlı muallimi Mahmut Nedim Bey'in kendilerine de müracaat ettiğini ve bu konuda neler yapılabileceğini yazılı olarak belirtmiştir¹².

Ayrıca Tasfiye talimatnamesine göre ocaklara ait gayrimenkullerin satılacağını, alacakları tahsil edilecek ve bunu takiben borçlar çeşidine göre sıraya konarak ödeneceğini belirtmiştir. Yukarıda adı geçen Muallim Naci Bey'e de aynı şekilde cevap verildiğini, ilk fırsatta ödemenin yapılacağını belirterek arz ve hürmetlerini sunmuştur.

Adana'nın Yamaçlı Mektebi ve kapatılan Türk Ocağı Kürkçüler Mektebi Baş Muallimi Mahmut Nedim Adana Cumhuriyet Halk Fırkası Riyaseti Âlisine yazdığı 1.03.1934 tarihli dilekçesinde şöyle demektedir¹³:

"931 senesinde tasfiye edilen Türk Ocaklarının bilumum hukuku Halk Fırkası'na devir edildiğinden ocaktan alacağım olan (640) Lira Firkaca tespit edilmişti. Aradan seneler geçtiği ve müteaddit müracaatlarda bulunduğum halde benüz paramı alamadım her türlü yoksuzluk içinde kalarak hizmet ettiğim zamanlara ait istihkakı olan mezkur meblağın tediyesi ile mağdur kalmış bir muallimin temin ihtiyacına delalet buyurulmasını arz eylerim efendim .

Cumhuriyet Halk Fırkası Seyhan Vilayet Reisi Aksaray Mebusu Ahmet Süreyya, C.H.F. Umumi Katipliği Yüksek Makamına gönderdiği 1.03.1934 tarih ve 557 sayılı resmî yazısında: Muallim Naci Bey'in vaktiyle yapılan muhasebede (750) lira alacağı tespit edilmiş ve 2.6.1931 tarih ve 105 sayılı mektupla birlikte sunulan ekte alacaklıların bir çizelge halinde yüksek makamlarına arz edildiğini, Muallim Bey'in her ne kadar (640) lira talep etmesine rağmen, tespit edilen alacağı (750) lira olduğu bunun da (150) lirasının evvelce düzeltilmiş olduğu ve şayet bu para tasfiye heyetince ödenecek bir meblağ ise Mahmut Nedim Bey'in bu alacağından fedakarlık edeceğini bildirmiş, saygılarını ve sevgilerini sunmuştur¹⁴.

Adı ve unvanı verilmeyen ancak imza parafı bulunan bir yetkilinin C.H.P. Seyhan Reisliğine hitaben serbest elle kaleme aldığı resmî yazı son derece nazik, sarih, anlaşılır, sade ve akıcı bir ifade kullanılmıştır. Bu yazıda konuyu özetlemiş ve gereğinin Encümeninde verilecek kararlarla gerçekleşeceğini ifade etmiştir. Mektubun aslı aşağıdaki gibidir:

"1.3.934 tarihli ve 557 numaralı tahriratımızda Kürkçüler mektebi muallimi Mahmut Nedim Bey'in Adana mefsuh Türk Ocağı'ndan (640) Lira alacaklı bulunduğundan bahisle ödenmesinin istenmekte olduğu bildirilmektedir.

¹² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 15.12.1932

¹³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 22. 2.1934

¹⁴ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 1.03.1934.

D. Mehmet Burak

Mumaileybin bu miktar alacağı tasfiye encümeni kaydında da vardır. Borçların karşılığı olan emlakın satılmaları için meşgulüz. Pek çok yerler balen emlake talip bulunmadığı ve ancak mabsul zamanı satılmalarının mümkün olacağı bildirilmektedir. O zaman (300) liradan yukarı olan borçları da ödemeye başlayacağız. Bu meyanda mumaileybin de alacağı hakkında muamele yapılacağından bir müddet daha beklemesinin yapılabileceğinden bir müddet daha beklemesinin kendisine tebliğini rica eder saygılar sunarım”.

Mahmut Nedim Adana Şubesi Kürkçüler Köyü’ndeki mektepte (15) ay muallim olarak çalışmış ve maaşından 640 lira alacağı kalmıştır. Türk Ocaklarının feshedilmesi nedeniyle çok mağdur olmuş, uzun süre maaş alamamış. Mahmut Nedim hakkı olan, geride kalan maaşını almak için defalarca ilgili kurumlara yazılı olarak müracaat etmiştir. Bunlardan bir tanesi de Cumhuriyet Halk Fırkası Umumi Kâtipliğine gönderdiği 27.9.1934 tarihli dilekçesidir. Bu dilekçe de maruzatını şu şekilde dile getirmiştir ¹⁵.

“Varlığımı ulu milletinin okuması uğruna bağlayan ilk mektep hocasıyım dört sene evvel dağıtılan Türk Ocaklarının Adana şubesi Kürkçüler Köyü’ndeki mektebinde 15 ay çalıştım maaşımdan 640 lira alacağım kaldı. Bunun ödenmesini üzerine alan büyük Halk Fırkasınız aradan seneler geçtiği ve Adana Ocağı’ndan kalan birçok mallar gözümiüz önünde satıldığı halde balen ödenmedi. Halbuki başka ödenen borçlardan daha evvel maaş sahiplerinin alacağı diğer borçlulara tercihen verilmesi malumu ihsanınızdır. Bu hususta şikayet edecek bir istirhamımı kabul edecek başka bir makamı tacize lüzum görmüyorum, binaenaleyh mağduriyetime nihayet verilmek üzere (Türk umdelerinin muhafazasına hürmetkar) olan zatı devletlerine işbu naçiz matlubumun dehalet eyler hürmetle ellerinizden öperim. Efendim”

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtiibi Umumiliği’nin C.H.F. Seyhan İdare Heyeti Reisliğine 24.09.1934 tarih ve 42131 resmî yazıda Adana’da muallim Mahmut Nedim Bey’in mefsuh (lağvedilen) Adana şubesi Kürkçüler mektebi muallimliğinde bulunduğu zamana ait aylıklarından alacağı kalan 640 liranın yarısı olan 320 liranın ödenmesi kararlaştırılmış ve bu para İş Bankası vasıtasıyla namına gönderilmiştir. Bundan 26 Lira 80 kuruşun kazanç vergisi olarak Adana maliye tahsil şubesine makbuz mukabilinde teslimini ve geride kalan 293 lira 20 kuruşun da kendisine verilmesini ve senete beş kuruşluk pul yapıştırılıp üzeri imza ettirildikten sonra Maliye tahsil şubesinden alınacak makbuzla birlikte geri gönderilmesini rica ederek saygılarını sunmuştur.

C.H.F. Seyhan Vilayet Reisi ve Aksaray Mebusu A. Süreyya 14.10.1934 tarih ve 1058 sayı ile C.H.F. Umumu Kâtipliği Yüksek makamına gönderdiği 29.09.1934 tarih ve 42131 sayılı emre karşılık olarak, Adana’da Muallim Mahmut Nedim Bey’e verilmek üzere gönderilen (320) lira verildiğini ve emir buyurulan senet alınarak ilişikte takdim edildiğini belirtmiştir.

¹⁵ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 66. 257. 2, 18.9.1932.

Yalnız kazanç vergisi olmak üzere kesilmesi emir buyurulan ve senette miktarı yazılı olan (26) Lira (80) kuruş kazanç vergisi daha evvelce kendileri tarafından maliyeye verilmiş olduğu için, bu paranın şimdilik Fırka Vilayet kasasında olduğunu, bunun içinde kesilen (a) serisinden 3-225 numaralı makbuz senetle birlikte ilişik olarak takdim edildiğini bildirerek sonsuz saygılarını sunmuştur¹⁶.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği 18.11.1935 tarihinde İş Bankası Ankara Merkezi Direktörlüğüne gönderdiği yazıda; "bankanızdaki 1238 sayılı alacaklı cari hesabımızdan 320 Üç Yüz Yirmi liranın Adana C.H.P. Başkanlığı'na havale suretle ödenmesini ve sonucunun bildirilmesini diler, saygılarımızı sunarız" demektedir¹⁷.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Seyhan C.H.P. Başkanlığı'na gönderdiği 18.11.1935 tarih ve 13-104 sayılı yazısında Adana'da Bağdat otelinde oturan Öğretmen Mahmut Nedim'in dağılan Türk Ocakları Kürkcüler Okulu öğretmenliğinde bulunduğu zamana ait aylıklarından alacağı kalan 320 lira İş Bankası ile adınıza gönderilmiştir. Bu paradan 26 Lira 80 kuruşu kazanç vergisi olarak kesilip Adana Finans Tahsil Şubesine altı (makbuz) dekont karşılığında yatırılmasını ve geri kalan 293 lira 20 kuruşu da kendisine verilerek bağlı belgeye 5 kuruşluk pul yapıştırılıp üzeri imza ettirildikten sonra tahsil şubesinden alınacak altı (dekont) ile birlikte çabuk gönderilmesini istemiş ve saygılarını sunmuştur. Şifre yazılıp ve paraf edilmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi Seyhan İlyön Kurul Başkanı Balıkesir Saylavı Ö. Emin 3.1.1936 tarih ve 1869 sayılı resmî yazıyla 21.11.1935 gün ve 104 sayılı emre verdiği cevabi yazısında şöyle demiştir¹⁸:

"Adana'da öğretmen Mahmut Nedim'e verilmek üzere gönderilen 320 lira verilmiş ve istenen senet pullu olarak kendisine imzalatılarak ilişik olarak sunulmuştur.

Yalnız kazanç vergisi olmak üzere kesilmesi işar buyurulan 26 lira 80 kuruş kazanç vergisi daha önce kendileri tarafından maliyeye verilmiş bulunduğu için bu para şimdi parti İlyön Kurul kasasına konulmuş ve bunun için kesilen (a) serisinden 4-336 nolu altı da ilişik olarak yüce katunuza sunulmuş olduğunu arz eder sonsuz saygılarımı sunarım"

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği 11.1. 1936 tarih ve 13-2801 sayılı yazısında C.H.P. Seyhan Başkanlığı'nın gönderdiği 3.1.1936 tarih ve 1869 sayılı yazıya cevabında şöyle demiştir.

"Adana'da öğretmen Mahmut Nedim'in dağılan Türk Ocaklarından alacağı olup vasıtamızla ödenen 320 liraya ait belgüt alınmıştır. Ancak bu paranın kazanç vergisi olan 26 lira 80 kuruş önce tarafımızdan ödenmiş olmasından ötürü partice ahkonularak parti altı gönderildiği bildirilmekte ise de ödenmemiş bir pa-

¹⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 14.10.1934

¹⁷ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 18.11.1935.

¹⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 3. 1.1936.

D. Mehmet Burak

raya ait kazanç vergisinin maliye tahsil şubesine yatırıldığı anlaşılmamış olduğundan bu verginin ne suretle hangi tarihte ve hangi paradan ödenmiş olduğunun bildirilmesini diler saygular sunarım¹⁹

Cumhuriyet Halk Partisi Seyhan Vilayet Heyeti Başkanlığı adına Seyhan İlyön Kurul Başkanı Balıkesir Saylavı Ö. Emin'in 13.1. 1936 tarih ve D-1898 sayılı ile C.H.P. Genel Sekreterliği'nin 11.1.1936 gün ve 13-2801 sayılı yazıya verdiği cevapta şöyle demiştir:

"... Mahmut Nedim'in son defa ödenen 320 lira alacağından Kazanç vergisi olan 26 lira 80 kuruş aşağıda yazılı sebep ve zaruretli maliyeye ödenmiştir:

Dağılan Adana Türk Ocağı'ndan kalan bir sinema binası ile, belediyenin oturduğu binanın satışı sırasında Adana maliyesi dağılan Türk Ocağı memur ve müstabdemlerinin Kazanç vergilerini bu malların Türk Ocağı üzerinden kayıtlarının değiştirilmesinden önce almak istemiş ve hatta bunun için sinema binası ile Adana belediyesine satılan binaya haciz koymuş ve istediği paraları almadan haczi kaldırmamış, haciz kalkmadıkça satış ferağ muamelesi ikmal edilemeyeceğinden dağılan Türk Ocağı memurun ve müstabdeminin daha önce istihkak kesb (kazanç) ettikleri alacaklarından kesilecek kazanç vergileri o zaman yani; 932 yılında Seyhan Parti İlyön Kurulu'nca ödenmiş ve bundan sonra haciz kaldırılarak satış muamelesi ikmal edilebilmiştir.

Bu hususta 14.10.1934 tarihinde 24.9.934 tarih ve 42131 sayılı yazınıza verilen karşılıkta bu husus kısaca işar ve işaret edilmiştir²⁰.

Yukarıdaki açıklamalardan ve resmî yazışmalardan net bir şekilde anlaşılacağı üzere Seyhan İlyön Kurul Başkanı C.H.P. Genel Sekreterliği makamına inandırıcı ve doyurucu açıklamayı makbuz numaralarını, ödeme tarihlerini ve miktarlarını belirten bütün bilgi ve belgeleri iletmiştir.

Gerek İlyön Kurulu'nun dağılan Türk ocağında çalışanların paralarının ödenmesi gerekse gayri menkullerin zamanında ve sorunsuz olarak satılması için yaptıkları fedakârlıkları anlayabiliyoruz. Bunun yanında C.H.P. Genel Sekreterliği'nin israfi önlemleri, tek kuruluş hesabını sorması dönemin yönetici, devlet memurlarını hassasiyetini görmek takdire şayandır.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği XIII Büro adına Kocaeli Saylavı Salah Yargı, Dağılan Türk Ocakları Hesaplarını Arıtma Komisyonu'na gönderdiği 3.2.936 tarih ve 13-2820 sayılı yazıda şöyle demiştir²¹:

"Adana'da öğretmen Mahmut Nedim'in dağılan Türk ocaklarından alacağı olup geçenlerde ödenen paranın kazanç vergisi hakkında Seyhan C.H.P Başkanlığından gelen işbu yazıda ocağın memur ve müstabdemlerinin Kazanç vergisinden maliyeye olan borçlarının 932 yılında Seyhan Parti İlyön Kurulu'nca ödendiği bildirilmektedir. Bu paranın içinde ödenmeyen aylıklara ait kazanç vergisi de bulunduğu anlaşılmaktadır. Borç listesinde borç olarak görülüyorsa listeden çıkarılması ve

¹⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 10. 1.1936.

²⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 13. 1.1936

²¹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 3. 2.1936

bu para bina satışından ödenmiş ise aylıklar ödendiğiçe partide toplanan vergilerin Ocak hesabına parti merkezine getirilmesi lazımdır. Buna göre icap eden muamelelerin yapılması dileği ile sunuldu”.

C. H. P. Genel Sekreterliği 8.7.1936 tarih ve E-2820 sayılı Seyhan C.H.P. Adana Başkanlığına gönderdiği yazıda Adana'da dağılan Türk ocağının Kürkçüler mektebi muallimi Mahmut Nedim aylıklarından dolayı Ocakta kalmış alacağının ödenmesi sırasında kazanç vergisinden maliyeye verilmesi icap eden 26 lira 80 kuruş önce maliyeye Parti İlyön kurulunca yatırıldığından bahisle gelen bu parayı İlyön kurulu kasasına aldıkları bildirilmiştir²².

“Ocağın devir cetvelinde müstabdemin kazanç vergisi olan 917 lira 57 kuruş emlak satışı sırasında ödenmişti, Ocak memurün ve müstabdeminin ödenmeyip de partimizde varolan tabakkuk etmiş aylıklarına ait kazanç vergisi de ödenen bu miktarın içinde ise 2417 lira olarak gösterilen aylıklardan kalmış borçtan kazanç vergilerinin tenzül edilmesi ve ona göre ödeme yapılması iktiza ederdi.

İşi inceleyerek aydınlatmanızı diler saygılar sunarım, M.A.”

Kürkçüler Muallimi Mahmut Nedim'in alacağı hakkındaki arşiv 20.7.1936 tarih ve 2923 sayılı yazıya bağlanarak muameleyle verilmiştir.

Seyhan İlbayı ve C.H.P. Seyhan İlyön Kurul Başkanı E.H. Baysal'ın 11.07.1936 tarih ve D-40 sayı ile C.H.P. Genel Sekreterliği makamına gönderdiği yazıda şöyle demiştir²³:

“8.7.936 gün ve T-2820. sayılı buyruğa karışlıktır.

Dağılan Türk Ocağı'nın Kürkçüler köyü muallimi Mahmut Nedim'in devir cetvelinde yazılı (2417) liraya dâhil maaşından kazanç vergisi olarak tevkif edilen 26 lira 80 kuruş, ocağın devir cetvelinin tanziminden bir sene sonra makbuz mukabili parti vilayet kasasından ödenmiş olup 13.1.936 gün ve D-1898 sayılı mektupla bu makbuzların tarih ve numaraları arz edilmişti.

Devir cetvelinde gösterilen 2417 liraya dâhil olan bu gibi paralar için Adana maliyesi tasfiye sonucunu beklemeden Ocağın emvaline ocağa ait bilumum vergiler için haciz koymuş olduğu cihetle tasfiye için satış muamelesinin teahhüre (gecikme) uğramaması düşünülerek bu paralar buraca ödenmiştir.

Böyle her tediyat (ödeme) yapıldıkça makbuz keserek ewelce verdiğimiz paraları müteferrik gelir olarak kaydetmekteyiz.

O sırada maliyenin bu paralar için bu kadar istical edeceği düşünülmediğinden tanzim edilen devir cetvelinde yazılı 2417 liradan bu paranın da tenzül edilmemiş olduğu yapılan incelemeden anlaşılmiştir”.

²² Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 8. 7.1936

²³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 11. 7.1936.

Sonuç

Türk Ocakları devrin şartları gereği temelde millî duygulardan kaynaklanan milliyetçilik fikrini “heyecan ve telkin” yoluyla uyandırmak ve canlı tutmak faaliyetlerinin odak noktasını oluşturmuştur. Özellikle Ocağın başta İstanbul olmak üzere, yürüttüğü organize faaliyetler çerçevesinde yapılan planlı konferanslar, sohbetler, müsamereler, konser ve serbest derslerle bir halk üniversitesi gibi çalışmıştır. Türk Ocakları on iki çeşit farklı dalda halka eğitim ve hizmet vermiştir. Bu eğitimin yanında yeni iş imkânları sağlamış, askerliğini erbaş olarak yapanların bir kısmı muallim bir kısmı da sağlık memuru olarak görevlendirilmiştir.

Adana'nın Yamaçlı Mektebi ve kapatılan Türk Ocağı Kürkcüler Mektebi Başmuallimi Mahmut Nedim'in ifadelerinden anlaşılacağı üzere Türk Ocakları bir eğitim, öğretim yuvası olmanın yanında bir de kendini yetiştirmiş kişilerin ekmeek kapısı olduğunu göstermiştir.

Atatürk döneminde Cumhuriyet Halk Fırkası çok zor şartlarda dahi günün koşullarına göre halka hizmet edenlere hakkını vermeye özen göstermiştir. Devlet tek kuruluşun hesabını sormayı ihmal etmemiştir. Bu çalışmadan anlaşılacağı üzere bir kişinin 20 lira 80 kuruşluk kazanç vergisinin mevcut yasalara göre uygun şekilde kesilip kesilmediğinin doğruluğunu teyit edinceye kadar otuz beş defa karşılıklı resmi yazışmalar teati edilmiştir.

Atatürk, kendini bütün benliği ile Türk Milleti'ne adanmış en büyük kahraman ve devlet adamıydı. Atatürk'ün çağdaş, medeni, birleştirici, barışçı milliyetçiliği, milletine olan sonsuz sevgi ve sınırsız güveni O'nu milletin kalbinde daima yaşatacaktır.

Atatürk dönemindeki “devlet ciddiyetini”, vatandaşın devletine güvenini, inancını en iyi şekilde anlatan, yansıtan bir ortam olduğu bu çalışma ile bir kez daha ortaya konmuştur.

Abstract

Teacher Mahmut Nedim has worked more than fifteen months in the primary school of Kürkcüler village of Adana. But unfortunately the school has been abolished for good and the service of teacher Mahmut Nedim has been terminated forever. Mr. Nedim Mahmut not only lost his job but also could not get the salary for fifteen months due to the abolition of “Turkish Homeland”.

Mr. Mahmut Nedim has written a lot of official and personnel letters and petitions to the concerned government institutions and organizations in order to get the remains of his salary which is sum of 640 Turkish Lira unfortunately he couldn't get a reasonable solutions to his problems.

At last Mr. Mahmut Nedim has decided to write a letter to the unique leader and the real father of Turks and founder of the great Turkish Republic Mr. Kemal Atatürk. As soon as the letter of Mahmut Nedim received on behalf of Kemal Atatürk the letter has been replied and sent to the concerned for necessary action to be taken immediately. After a long paper chase and official writings among the government officials the amount of the money required only half of it has been paid to Mr. Mahmut Nedim on 18 th November 1935 after the first letter, which has been written on 18.9.1932.

The subject is so important from the views of human rights and democracy. The era of Atatürk has really full of with justice, democracy, respects to the human rights and also it is not allowed to any body under any circumstances to cheat or degradation in the territory of Turkish borders.

Key Words: Atatürk, "Turkish Homeland", teacher, Turkey

KAYNAKÇA

1-Arşiv Belgeleri

- Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 66. 257. 2, 18.9.1932.
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 20.11.1932.
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 24.9.1932
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 23.11.1932
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 15.12.1932
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 22. 2.1934
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 1.03.1934
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 14.10.1934
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 18.11.1935.
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 3. 1.1936.
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 10. 1.1936.
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 13. 1.1936
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 3. 2.1936
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 8. 7.1936
Başb. Cumh. Ar., Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 68. 257. 2, 11. 7.1936

2-Eserler

- BİNGÖL, Vasfi, (1993,2004) Atatürk'ün Milli Eğitimimizle İlgili Düşünce ve İstekleri, Cem Yayınevi, İstanbul.
DAVISON, Roderic H., (2004) Kısa Türkiye Tarihi (Çev. D. Mehmet Burak), Babil Yayınları, Ankara.

D. Mehmet Burak

Halkevlerinin Doğuşu 19. Şubat 1932 Açılışın İlk Haftası,(1971) Halkevi Genel Merkezi Yayınları, Ankara..

KARAER, İbrahim, (1992) Türk Ocakları (1912-1931), Türk Yurdu Yayınları Numara:7, Sistem Ofset, Ankara.

KAYA, Yahya Kemal, (1981) İnsan Yetiştirme Düzenimiz, Erk Basıncı, 1981 Ankara.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, (1940) "Halkevlerinin İctimai Rolü", Ülke, Sayı 84.

ŞAPOLYO, Enver Behnan,(1974) "Atatürk ve Halkevleri", Atatürk ve Halkevleri Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, Türk Tarih Kurumu Basıncı, Ankara.

Türkler (2002)"Türk Ocakları" Cilt1,13- 14, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.